

Könyvtárról könyvtárra

Hetedik alkalommal adta át a kulturális miniszter az Év Könyvtára Díjat. Az idén Görgey Gábor, a tárca vezetője a Hírközlési Felügyelet Információs Központ és Könyvtárának ítélte az elismerést. A szakmai megmérettetésen – típusától függetlenül – bármely könyvtár részt vehet, ennek ellenére a pályázat hétéves történetében először fordult elő, hogy egy államigazgatási szervezet zárt könyvtára nyerte el a kitüntető címet.

Bemutakozik a Hírközlési Felügyelet Információs Központ és Könyvtára – avagy könyvtár a XXI. században

A Hírközlési Felügyelet Információs Központ és Könyvtára fontos szerepet tölt be az infokommunikációval (hírközlés, távközlés, műsorszórás, posta, konvergencia, média stb.) kapcsolatos szakirodalom testreszabott feldolgozásában, a szakemberek információéhségének kielégítésében. Ez az információs központ – noha alapvetően magában hordozza a hagyományos értelemben vett könyvtári ismertetőjegyeket – felépítette „falak nélküli könyvtárát” is, s munkameneté-

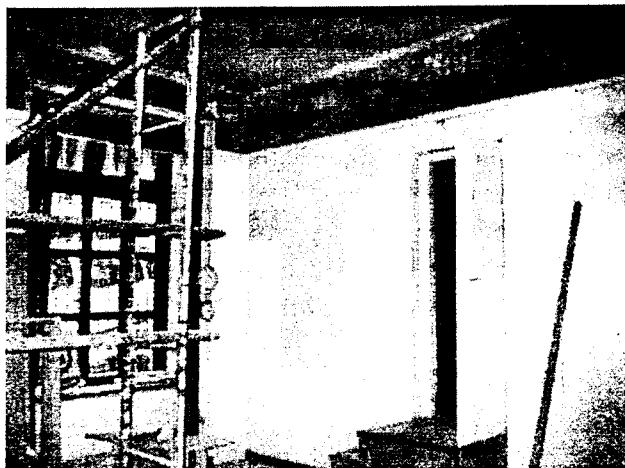
be, megjelenési formáiba maximálisan beolvasztotta az információtechnológia nyújtotta lehetőségeket.

A múlt, avagy honnan indultunk

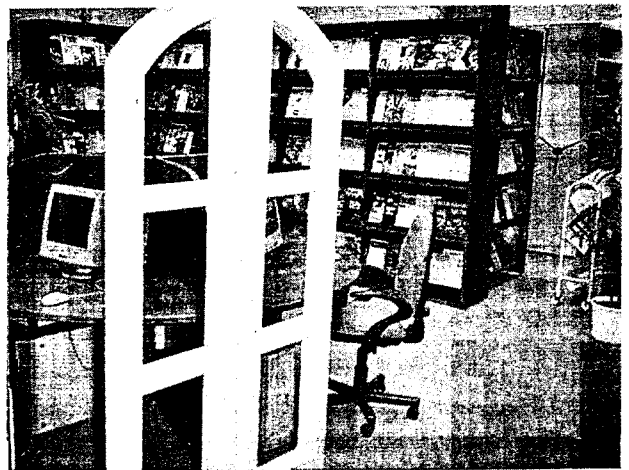
1994-ig két külön hatóság, a Postai és Távközlési Főfelügyelet, valamint a Frekvenciagazdálkodási Intézet könyvtáráról beszélhettünk. S noha közel nyolc éve már azonos a két könyvtár fenntartója (Hírközlési Felügyelet, a továbbiakban HÍF), a fizikai és tartalmi egyesítésre csak 1999 decemberében került sor, addig mind állományuk, mind gyarapításuk, mind pedig elhelyezésük teljes mértékben elkülönült. Közös jellemzőjükként megemlíthetjük, hogy mindkét könyvtár zárt, intézményi könyvtárként működött, és szolgáltatásait kizárólag az intézmény munkatársai vehették igénybe.

1999 nyarán a Hírközlési Főfelügyelet nemzeti dokumentációs osztályának vezetése (ezen belül működött a könyvtár) mérnök kézből könyvtáros kézbe került, ami alapvető szemléletváltáshoz és teljes körű átszervezéshez vezetett. Néhány hónap alatt gyökeres változások következtek be. Az új vezetés célul tűzte ki, hogy a HÍF könyvtárát, ami addig alapvetően egy kicsi, intézményen belüli, minimális információs szükségleteket kielégítő hagyományos könyvtár volt, egy nagy volumenű, korszerű szabályozó hatóság-

A könyvtár olvasóterme a felújítás előtt

A könyvtár a bejárat felől (lopásgátló kapuval) felújítás után

hoz méltó, új típusú dokumentációs központtá alakítsa, mely az Európai Unió normáinak is megfelel. Új feladatkörét névváltoztatással is jelezte: HÍF könyvtárból Infokommunikációs Tájékoztató Központ (ITK) lett.

A legégetőbb feladatok – melyeket párhuzamosan kellett végrehajtani – az alábbiak voltak:

- magas szintű szakmai ismeretekkel rendelkező szakembergárda kialakítása,
- integrált könyvtári rendszer bevezetése,
- a könyvtár új helyiségének kialakítása, berendezése, állományvédelem,
- a szétszórtan elhelyezkedő állományok egyesítése, az elavult dokumentumok leselejtezése, tematikus gyarapítás és állományrendezés megkezdése,
- ITK weboldal kialakítása.

A könyvtár elhelyezése, berendezése

Rövid idő alatt sikerült komoly szakembergárával megerősíteni az osztályt. A dolgozói állomány mind mennyiségileg, mind minőségileg jelentős változáson ment keresztül. A létszám – három év alatt – háromról tizenötre emelkedett, ebből tizenkét munkatárs diplomás, három pedig középfokú végzettségű (egyikük szabványtárosi képesítéssel). A tizenkét diplomás kollégából tíz rendelkezik felsőfokú könyvtárosi végzettséggel, (nyolc közülük diplomás informatikus könyvtáros, ketten most végzik a Debreceni Egyetem ez irányú kiegészítő szakát), egy kolléga informatikus, valamint egynek EU-referensi diplomája van. Szakterületünkön a nyelvismeret is nagyon lényeges, hét kolléga rendelkezik összesen kilenc állami nyelvvizsgálóval (angol, német, francia, orosz), további hat pedig angol nyelvismerettel (vizsga nélkül).

A könyvtár olvasóterme a felújítás és berendezés után

A szakembergárda kialakítása mellett a másik legfontosabb teendő az új könyvtár elhelyezése volt, amiről igen hamar kiderült, hogy nem lesz egyszerű feladat. A felajánlott helyiség – a HÍF épületével szemben – az Ostrom u. 12. szám alatti háromemeletes bérház pincéje volt, mely első látásra teljesen alkalmatlannak tűnt egy könyvtár számára. A falak vizesek, salétromosak voltak, a helyiség két fő részén belül kb. egy méteres szintkülönbség volt, a raktárnak szánt terület három fallal elválasztott kis szobácskára osztódott. Féléves küzdelem árán azonban sikerült egy kulturált színvonalú, ergonómiaileg is megfelelő helyiséget kialakítani, melybe már mindkét könyvtár állományát be lehetett költöztetni. 1999 decemberében került sor a központi könyvtár megnyitására. Az alábbi képek szavak nélkül is bizonyítják, hogy érdemes volt küzdeni a könyvtárépítészeti elképzelések megvalósításáért.

Jól látható, hogy a bútorok kiválasztásánál, elhelyezésénél – helyszűke miatt – elsődleges szempont volt a jó térkihasználás, szem előtt tartva azonban a kényelmes munkavégzést is. A tér megfelelő felosztása lehetővé tette három, egymástól jól elkülönülő helyiség, az olvasóterem, a feldolgozószoba és a raktár kialakítását.

Az olvasóteremben található kölcsönzőpult, számítógépasztal, valamint a folyóiratpolcok mind-mind az előírásoknak, ugyanakkor a helyi igényeknek is megfelelőek. Így például az olvasói asztal egyedi tervezésű, köríves, választófallal megoldott kialakítása a tér lehető legoptimálisabb kihasználásán kívül biztosítja a zavartalan kutatómunkához szükséges helyet, a kívánatos infrastruktúrát (számítógép, nyomtató, fénymásoló stb.), valamint a belső és külső hálózati hozzáférést.

A raktári terület legalkalmasabb berendezésének – noha a terem belmagassága lehetővé tette volna hagyományos polcok beállítását – a tömörraktáros megoldás bizonyult, ami a legideálisabb módja a dokumentumok kis térben való elhelyezésének.

A költözésre – s a két könyvtár állományának összevonására – 2000 januárjában került sor. Mivel az új helyiség közvetlenül az utcáról nyílik, a védelmét nem biztosítja őrző-védő szolgálat, s mivel a dokumentumok között vannak igen értékesek is, mindenképpen szükséges volt a védelmi rendszer megerősítése és a riasztók fel-

A könyvtár olvasóterme – „folyóirat-olvasó”

szerelese mellett külön figyelmet fordítani ezek kiemelt védelmére. Valamennyi dokumentumunk fel van szerelve vonalkóddal és a lopásgátló rendszer működéséhez szükséges mágnescsíkkal.

A dokumentumállomány összetétele, gyarapítás

A dokumentumállomány gyarapításának elvei is gyökeres változásokon mentek át, hiszen a korábbi gyakorlattal ellentétben a könyvtár saját állományát is kiemelten kezdte gyarapítani, kézikönyvtárát feltöltötte, korszerű nyelvi gyűjteményt állított fel (hanganyagok, videokazetták, könyvek, multimédiás oktató CD-k stb.). Gyűjtőkörét kiterjesztette az infokommunikációs szakterület teljes egészére, beleértve a hírközlést, postát, távközlést, műsorszórást, informatikát, elektronikus médiát, internetet, valamint az információs társadalmat, konvergenciát és szabályozást. Kiemelten kezeljük továbbá az Európai Unióval és a különböző nemzetközi szakmai szervezetekkel (ITU, ETSI, UPU) kapcsolatos hazai és külföldi dokumentumok beszerzését is. A hagyományos dokumentumok mellett megtalálhatók itt fordítások, térképek, útjelentések, konferenciaanyagok, multimédiás oktató anyagok, elektronikus dokumentumok stb.

A megfeszített munka eredményeként 1999-ben és 2000-ben a könyvtári állomány ugrásszerűen gyarapodott, két év alatt dokumentumállományunk a kezdeti ötezer kötetről tízezer fölé ugrott, a könyvbeszerzés 1999-ben mintegy ötszöröse, 2000-ben pedig több mint tizenháromszorosra volt az 1998. évinek. Jelenleg mintegy tizenháromezer dokumentumunk van.

Off-line adatbázisainkat folyamatosan cseréljük le on-line hozzáférésekre, hiszen az infokommunikáció területén a naprakészség elengedhetetlen, ez pedig negyedéves, féléves stb. frissítésekkel nem megoldható.

Állományunk és személyzetünk fejlődése szolgáltatásainkra is hatással volt, most már bátran vállalkozhattunk irodalomkutatásra, témafigyelésre. Több anyagot állítottunk már össze például a Miniszterelnöki Hivatalnak és az Informatikai Kormánybiztosságnak. Kutatásainkat weboldalunkon is publikáljuk, így többen mazsolázhathatják ki ezekből az őket érdeklő információkat.

Az integrált könyvtári rendszer bevezetése

A két külön telephelyen működő könyvtár 1999 novemberéig eltérő – jelenleg már igen korszerűtlennek számító – könyvtári rendszerrel dolgozott. Egyik rendszer sem volt alkalmas hálózatos üzemeltetésre, nem rendelkeztek grafikus lekérdező felülettel, a keresésre kizárólag a könyvtárosok számítógépén volt lehetőség. Mivel így a két könyvtár állománya sem volt egyben kezelhető, nehézkesen lehetett kideríteni, hogy melyik dokumentum hol található meg, mindenképpen szükségessé vált egy közös feldolgozórendszer bevezetése, mely a felhasználók számára is képes kényelmes, könnyen kezelhető keresőfelületet biztosítani. A HÍF vezetése szakmai érvek és ellenérvek mérlegelése alapján az angliai Fretwell-Downing Informatics által fejlesztett Oracle Libraries (OLIB) nevű szoftver mellett döntött, mely az alábbi modulokkal rendelkezik:

- Katalógus és WorldView OPAC
- Kölcsönzés
- Állománygyarapítás
- Pénzügyi alapok kezelése
- Időszaki kiadványok kezelése
- Adatszere-modul (HUNMARC, USMARC, UK-MARC)
- Statisztikai és jelentéskészítő modul
- WebView OPAC (WEB OPAC)

A rendszer alkalmas különböző típusú információk – teljes szöveg, kép, hang, HTML lap stb. – kereshetővé és elérhetővé tételére, függetlenül attól, hogy ezek az információk valójában hol helyezkednek el. Így egyetlen egységes webes felületen érhetünk el fájlszerveren, intra- és extraneten, illetve akár interneten tárolt dokumentumokat. Flexibilitása és modularitása révén nagy mennyiségű adat kezelésére és egyedi megoldások kialakítására is lehetőséget ad. A szabványok széles körű támogatásával lehetővé válik a gyors és egyszerű információcsere más alkalmazásokkal, intézményekkel. Az adatbázis felületének testreszabhatósága, a dokumentumok közötti több szempontú, gyors és pontos keresés, a statisztikák készítése, az automatizált kiadvány-előállítás, a folyóiratok érkeztetése, illetve a cikkfeldolgozás mind-mind a rendszer integráns részét képezi. Külön előnye, hogy a felhasználó egymaga is el tudja készíteni azokat a beviteli űrlapokat, melyekre a különféle speciális dokumentumok feldolgozása során szüksége van.

A korszerű könyvtári szolgáltatások elengedhetetlen része az on-line katalógus, mely lehetővé teszi a felhasználóknak, hogy saját munkahelyükről, saját gépükön keresztül tudjanak keresni a rendszerben. Ahhoz, hogy ez a szolgáltatás működni tudjon, mindenképpen szükséges volt a meglévő állomány adatainak digitalizálása.

Az OLIB rendszer bevezetése viharos gyorsasággal megtörtént, 1999 decembere óta már üzemszerű használatban van, megkezdődött az adatbázis feltöltése. Az újonnan beszerzett dokumentumok nyilvántartása már teljes egészében az OLIB-on keresztül történik, az egyedi leltárkönyveket és a különféle katalógusokat lezártuk. A könyvtár munkatársai hozzáálltak a retrospektív feldolgozáshoz, elsőként a könyvtárban található dokumentumállomány, majd a kölcsönzés alatt lévő anyagok kerültek be a rendszerbe. A dokumentumok feldolgozásával párhuzamosan zajlik az elavult állomány selejtezése is.

2001-ben megtörtént a szabványdokumentációkat tartalmazó Access adatbázis konvertálása, s az OLIB-ban folytatódott a további feldolgozás, melynek eredményeként az OLIB adatbázis 15 564 rekorddal gyarapodott. Az idén fejeződött be a külföldi szakfolyóiratok eddig rendezetlen állományának teljes feltárása, valamennyi füzet (7835) önálló vonalkódot kapott, s bekerült az integrált rendszerbe. A folyóiratok

tartalmi feldolgozásának eredményeként ugyancsak bekerült az adatbázisba a teljes belföldi sajtószemle, a cikkek teljes szövegével együtt (45 ezer rekord), valamint a külföldi folyóiratcikkek magyar címe, annotációval, tárgyszavakkal (15 ezer rekord). Jelenleg a napi feldolgozás mellett folyik a különböző nemzetközi szervezetek dokumentumainak, a konferenciaanyagoknak és az útijelentéseknek a felvitele.

Az adatbázis feltöltésének sebességét mutatja, hogy a 2000. év végére – egy évvel a bevezetés után – a rekordok száma nulláról mintegy 48 ezerre nőtt, 2001 szeptemberében meghaladta a 66 200-at, jelenleg pedig 97 021.

A katalogizálással egy időben bekerül minden dokumentumba a kölcsönzést segítő vonalkód, valamint a „lopásgátló” mágnescsík is.

Egy rendszer hasznossága csak a felhasználók elégedettségén keresztül mérhető. Egy felhasználó pedig csak akkor elégedett, ha a rendszerben szereplő adatok előhívására, a számára szükséges adatok felkutatására többféle keresési lehetőség is biztosítva van. Az OLIB rendszer eleget tesz a legkorszerűbb követelményeknek, korlátlan hozzáférésű webes keresőfelülettel rendelkezik, így a HÍF munkatársai az intraneten keresztül az ország bármely pontjáról hozzáférhetnek. A jelenleg definiált keresési lehetőségeket (szerző, cím, tárgyszó, kulcsszó, témacsoport) különféle szűkítési lehetőségek is segítik (dokumentumtípus, lelőhely, kiadás éve szerinti szűkítés). A találati listák többféle részletzettségben és formában megjeleníthetők: rövid listaként, analitikus formában vagy teljes részletzettségben. A találatok képernyőre, nyomtatóra vagy állományba írathatók. Az OPAC (Online Public Access Catalogue) a rendszer pillanatnyi állapotának megfelelő kölcsönzési információkat is szolgáltat, így a felhasználó láthatja, rendelkezésre áll-e jelenleg a dokumentum vagy sem. Amennyiben szeretne előjegyzést tenni a számára szükséges dokumentumra, az OPAC-on keresztül egy gombnyomással erre is lehetősége nyílik.

Az ITK szakmai információs weboldala

2000 tavaszán elhatároztuk, hogy hozzákezdünk egy infokommunikációs weboldal létrehozásához azzal a céllal, hogy az általunk összegyűjtött és tudomásunkra jutott szakmai információkat minél szélesebb körben tudjuk terjesz-

teni. A legideálisabb platformnak a webfelület bizonyult, s az elkészített oldalak hamarosan láthatóvá váltak a HÍF intranetjén belül. A kezdeti cél a weboldal megfelelő tartalommal való feltöltése volt, ekkor még nem fektettünk nagy súlyt a design-ra. Néhány hónap elteltével azonban kiderült, hogy az információknak és információforrásoknak olyan széles tömegét sikerült összegyűjtenünk, hogy a weboldal struktúrájának átszervezése elkerülhetetlenné vált. Az új felosztás külön kezeli az ITK szolgáltatásait, és külön figyelmet fordít a tematikus anyaggyűjtésre is. Középpontjában a legfontosabb napi információk olvashatók, melynek követésével a felhasználó különösebb erőfeszítés nélkül tájékozódhat a legaktuálisabb eseményekről, hírekről, újdonságokról. A weboldal egyik leghasznosabb tulajdonsága, hogy a feltüntetett dokumentumok – egy browser segítségével – teljes szöveggel is megjeleníthetők. Az ITK munkatársak külön figyelmet fordítanak arra, hogy azok az anyagok, melyek ezeken a publikus oldalakon megtalálhatóak, az OLIB adatbázisban is feldolgozásra kerüljenek.

A weboldal rövid idő alatt a HÍF intranetjének egyik leglátogatottabb oldala lett, s megjelenésével nagymértékben megemelkedett a hajdani „kis vállalati könyvtár” elismertsége. Hatalmas álmélkodás fogadta, hogy ezt a weboldalt nem informatikusok, hanem könyvtárosok készítették, s hogy karbantartásában csak négy munkatárs vesz részt, napi egyéb munkája mellett.

Az ITK weboldala szerkezetét tekintve három részből áll:

- Újdonságok
- Szolgáltatások
- Témák

Weboldalunk készítésénél minden esetben törekszünk a dokumentumok teljes szövegű megjelenítésének lehetőségére, az eredeti weboldalak linkjeinek csatolására, a keresztkapcsolatok megadására. A weboldal és az OLIB szoros kapcsolatban van egymással, hiszen minden olyan dokumentum metaadata bekerül az adatbázisba, amire oldalainkon hivatkozunk. Mivel az OLIB OPAC is webfelületű, a felhasználó észrevétle-

A HÍF Információs Központ és Könyvtára nyitólapja

The screenshot shows the Netscape browser window displaying the HIF website. The browser's address bar shows the URL: http://home.hif.hu/sajto/ik/index.html. The website header includes the HIF logo and the text 'INFORMÁCIÓS KÖZPONT' and 'Infokommunikációs Tájékoztató Központ'. The main content area is divided into three columns: 'SZOLGÁLTATÁSOK' (Services) on the left, 'ÚJDONSÁGOK' (News) in the center, and 'TÉMÁK' (Topics) on the right. The 'ÚJDONSÁGOK' section contains several news items with dates and titles, such as 'EC's INFOSOC DG to focus on broadband, wireless' (2002.12.11.) and 'EC seeks comment on open platforms report' (2002.12.11.). The 'TÉMÁK' sidebar lists various topics like 'Információs társad.', 'Országok, hatóságok', 'Európai Unió', 'Magyarország', 'N.közi szervezetek', 'ITU, ETSI', 'Szabályozás', 'Céginformációk', 'Piaci információk', 'Vásárlások, fúziók', 'Vezetékes távközlés', 'Mobil távközlés', 'Internet', 'Mobil Internet', 'Műsorszórás', 'Posta', and 'Informatika'. A search box labeled 'szavak' is located at the bottom right of the sidebar. The browser's status bar at the bottom shows 'Document: Done'.

nül mozoghat az adatbázis és a weboldal között. Munkánk során megpróbáljuk a felhasználók érdekeit maximálisan figyelembe venni, ezért többféle keresési lehetőséget is kínálunk. Folyamatosan tartunk továbbképzéseket az érdeklődők számára, hogy ezzel is bővítsük a széles körű tájékoztatást.

Összegzés

Az elmúlt három év alatt az ITK – ahogy egyik olvasónk mondta – „rút kiskacsából gyö-

nyörű hattyúvá” változott. A hagyományos, manuális munkamódszereken alapuló könyvtárat és az ahhoz tartozó szolgáltatásokat egy modern technológiába ágyazott, korszerű dokumentációs központ váltotta fel, ahol a könyvtáros maga vette kezébe az eddig csak informatikusoknak tulajdonított szerepkörök egy részét, s ahol kötelező a szakmai ismeretek naprakészen tartása, a nyitottság az újra, a könyvtárosok által használt információtechnológia magas szintű ismerete, a webszerkesztési technológia és az adatbáziskezelők magabiztos használata.

Könyvtárunknak s az általunk szerkesztett infokommunikációs weboldalnak szakmai körökben hamar híre ment, számos intézmény: egyetemek, szolgáltatók, társszervezetek, államigazgatási szervek stb. keresnek fel minket a hozzáférés igényével. A nyilvánossá válás ténye reális elképzelésként szerepel a HÍF felső vezetőinek gondolataiban, az erre irányuló törekvések és intézkedések megindultak, informatikus kollégáink már dolgoznak a weboldal biztonságos megnyitására. Könyvtárunk jelenleg is nyitva áll a külső felhasználók előtt, biztosítjuk gyűjteményünk helybeni használatát, annak ellenére, hogy hivatalosan még nem váltunk nyilvános könyvtárrá. Látna az utóbbi három év nagyarányú fejlődését és a munkatársak elkötelezettségét, nem kétséges, hogy ezek a tervek hamarosan megvalósulnak, s a magyarországi szakmai információs rendszernek mi is aktív résztvevői leszünk. Ez annál inkább kívánatos, mivel az infokommunikáció területén jelenleg nincs hasonló nagyságrendű nyilvános gyűjtemény.

Sajó Andrea

Az Ács Kató Irodalmi Alapítvány Katalin-napi pályázata 2003-ra.

„A felnőttek és én”

Írj vagy rajzolj erről a témáról, kedved szerint!

Pályázatsz:

1. Versekkel, mesékkel, elbeszélésekkel, legfeljebb 5 oldal terjedelemben,
2. 1 db. szabadon választott technikával készített rajzzal, festménnyel, legfeljebb A/3 méretben.

Irodalmi pályázatunk korhatára 8-14. év, rajzpályázatunké 4-14 év.

Az eredményhirdetésre 2003. áprilisában kerül sor, a győztes pályaművek kiállításával egybekötött ünnepségünkön. A legsikerültebb művek alkotói közül többen nyári táborozáson vehetnek részt.

A nyerteseket előzőleg levélben értesítjük és nevüket Internetes honlapunkon is nyilvánosságra hozzuk. A pályázat védnöke az Országos Széchenyi Könyvtár. A pályázat értékelésében részt vesz szakértők bevonásával a Magyar Olvasás Társaság és a Képzőművészeti Egyetem.

Várjuk az óvodások, az általános iskolás diákok, a gyermekotthonokban élők és egyéni pályázók részvételét egyaránt.

Pályaművedre írd fel nevedet, életkorodat, pontos lakcímedet, telefonszámodat, iskolád nevét, címét, szaktanárod nevét.

Pályázatod beadási határideje: 2003. január 31.

Munkádat kérjük, erre a címre küldd: Országos Széchenyi Könyvtár, 1827 Budapest, Budavári Palota F. épület 515. szoba.

Kérdéseidre felvilágosítást ad: Kiss Barbara titkár. Tel: 06 (1) 22-43-743

A beérkezett műveket nem küldjük vissza. Azok az Alapítvány gyűjteményének részévé válnak, felhasználásukkal időről-időre vándorkiállításokat rendezünk. Egyes alkotások megjelentetését az Alapítvány Internetes honlapján és nonprofit kiadványaiban is tervezzük. Szponzoraink tárgyi, vagy pénzügyi segítségével az Alapítvány tevékenységét segítő, kezdeményezéseit propagáló kiadványok megjelenésére is lehetőség nyílik. A pályázaton való részvételt beleegyezésnek tekintjük az esetleges közléshez.

Az Ács Kató Irodalmi Alapítvány számlaszáma: 11702036-20630276
Adószám: 18084283-1-41 Köszönjük, ha adója 1 %-ának átutalásával támogatja munkánkat.